

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 5 maja 2016 r.

Pozycja 360

POSTANOWIENIE z dnia 27 kwietnia 2016 r. Sygn. akt Ts 21/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski – przewodniczący i sprawozdawca
Leon Kieres
Julia Przyłębska,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, sporządzonej przez adwokata ustanowionego pełnomocnikiem z urzędu oraz wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 14 stycznia 2016 r. (data nadania), M.J. (dalej: skarżący) zarzucił niezgodność art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

2. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

2.1. Zarządzeniem sędziego Sądu Rejonowego w T. z sierpnia 2014 r. zwrócono skarżącemu wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, złożony wraz ze skargą na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. Odpis tego zarządzenia został skarżącemu doręczony 26 września 2014 r.

2.2. W dniu 29 września 2014 r. skarżący złożył wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia zarządzenia z sierpnia 2014 r., który został oddalony postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z października 2014 r. W uzasadnieniu sąd ten wskazał, że na zarządzenie sędziego w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych zażalenie nie przysługuje; orzeczenie takie – w myśl art. 357 § 2 k.p.c. – nie podlega zatem pisemnemu uzasadnieniu. Odpis tego postanowienia został doręczony skarżącemu 7 listopada 2014 r.

2.3. Zażalenie skarżącego na postanowienie z października 2014 r. zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z lipca 2015 r., którego odpis został skarżącemu doręczony 24 sierpnia 2015 r.

3. Zdaniem skarżącego art. 394 § 1 k.p.c. jest niezgodny z przywołanymi w skardze wzorcami konstytucyjnymi przez to, że uniemożliwia kontrolę prawidłowości wydania zarządzenia o zwrocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, składanego wraz ze skargą na czynność komornika.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 77 ust. 1 w związku z art. 81 ust. 1 *in fine* ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał Konstytucyjny bada, czy w sprawie nie zachodzą przesłanki odmowy nadania skardze dalszego biegu, o których mowa w art. 77 ust. 3 ustawy o TK.

2. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna nie spełnia konstytucyjnych i ustawowych kryteriów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie.

3. Trybunał odniósł się do kwestii przedmiotu kontroli (art. 394 § 1 k.p.c.) i jego związku z orzeczeniem, z którego wydaniem skarżący wiąże naruszenie przysługujących mu konstytucyjnych praw, tj. postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z lipca 2015 r. Skarżący zaskarżył bowiem regulację dotyczącą kwestii zaskarżalności zarządzeń przewodniczącego w postępowaniu cywilnym, a ściślej: brak możliwości złożenia zażalenia na zarządzenie w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

3.1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, prawo złożenia skargi konstytucyjnej przysługuje każdemu, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone w wyniku wydania w jego sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia, opartego na niezgodnym z Konstytucją przepisie ustawy lub innego aktu normatywnego. Przesłanki dopuszczalności rozpoznania zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej zostały doprecyzowane w art. 64-66 ustawy o TK. W myśl art. 64 tejże ustawy, skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Skarga – poza spełnieniem wymagań dotyczących pisma procesowego – powinna zawierać m.in. dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją. Wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego załącza się do skargi (art. 65 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o TK).

3.2. Wyczerpanie drogi prawnej jest warunkiem koniecznym z punktu widzenia subsydiarności skargi konstytucyjnej. Tradycyjnie rozumiane jest ono w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego jako skorzystanie przez skarżącego z przysługujących zwyczajnych środków odwoławczych. Innymi słowy, skarżący musi w toku instancji wykorzystać dostępne mu zwykłe środki prawne, zapobiegające uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 17 grudnia 2009 r.

w sprawie Ts 68/08 (OTK ZU nr 6/B/2009, poz. 449): „oznacza to, z jednej strony, że skarga konstytucyjna jest niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie stało się prawomocne wskutek zaniechania wniesienia zwykłego środka zaskarżenia lub nie został on rozpoznany z przyczyn formalnych leżących po stronie skarżącego; z drugiej zaś – że prawo wniesienia skargi konstytucyjnej powstaje z chwilą doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku lub postanowienia, nawet jeżeli – w danych okolicznościach – możliwe byłoby jego wzruszenie przy pomocy środków nadzwyczajnych: skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania”. Uprawomocnienie nadaje rozstrzygnięciu walor ostateczności w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

3.3. Skarżący powinien wskazać prawomocne rozstrzygnięcie, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, która była podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis* (por. postanowienia TK z: 10 marca 2010 r., Ts 221/08, OTK ZU nr 3/B/2010, poz. 171; 14 czerwca 2010 r., Ts 123/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 442 oraz 27 lipca 2010 r., Ts 115/09, OTK ZU nr 1/B/2011, poz. 39).

Owo wskazanie nie jest czysto techniczną czynnością. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 14 maja 2003 r. w sprawie Ts 56/02 (OTK ZU nr 2/B/2003, poz. 91): „nie chodzi (...) o wskazanie jakiegokolwiek – podjętego w toku postępowania – orzeczenia sądu, ale takiego, które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydanemu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów”. Innymi słowy: chodzi o władcze rozstrzygnięcie, które ostatecznie – i choćby pośrednio – określa sytuację prawną skarżącego i ma znaczenie dla realizacji jego uprawnień. Modyfikację położenia prawnego jednostki Trybunał Konstytucyjny tradycyjnie ujmuje w kategoriach „pogorszenia” (por. postanowienia TK z: 17 grudnia 1997 r., Ts 22/97, OTK ZU nr 1/1998, poz. 10; 12 sierpnia 1998 r., Ts 62/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 73; 13 października 1998 r., Ts 117/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 43; 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 300; 7 sierpnia 2001 r., Ts 68/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 296 oraz 26 maja 2008 r., SK 8/08, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 72).

3.4. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wymóg wyczerpania drogi prawnej – odnośnie do badania konstytucyjności art. 394 § 1 k.p.c. – nie został spełniony przez skarżącego.

Skarżący kwestionuje zgodność przywołanego wyżej przepisu w zakresie, w jakim nie przewiduje on możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie sędziego w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego wraz ze skargą na czynność komornika, z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Analiza przytoczonych w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej elementów stanu faktycznego wskazuje, że skarżący nie uzyskał ostatecznego orzeczenia wydanego na podstawie kwestionowanych art. 394 § 1 k.p.c. Zaniechanie to wyklucza możliwość merytorycznego rozpoznania niniejszej skargi konstytucyjnej. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego dla zbadania zgodności z Konstytucją przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka. Dopiero dysponując takim orzeczeniem, skarżący mógłby dochodzić stwierdzenia naruszenia prawa do sądu (por. postanowienia TK z: 15 grudnia 2009 r., Ts 173/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 25; 19 marca 2010 r., Ts 157/09, OTK ZU nr 4/B/2010, poz. 290; 21 czerwca 2010 r., Ts 243/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 454 oraz 6 lipca 2011 r., Ts 154/10, OTK ZU nr 4/B/2011, poz. 318).

3.5. Dla merytorycznej oceny zarzutów skarżącego konieczne było zatem wniesienie (w terminie tygodnia od doręczenia zarządzenie sędziego Sądu Rejonowego w T. z sierpnia 2014 r. – art. 394 § 2 k.p.c.) zażalenia na zarządzenie w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Choć w analizowanym stanie faktycznym nie budziło wątpliwości, że skarżącemu nie przysługiwało zażalenie, nie powinien być on – mając w perspektywie postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym – zrezygnować z tego środka zaskarżenia. Tylko w ten sposób mógł bowiem doprowadzić do wydania, w oparciu o kwestionowaną regulację, postanowienia o odrzuceniu zażalenia, a tym samym do „ujawnienia” przedmiotu skargi konstytucyjnej.

Zachowanie skarżącego zasadniczo różniło się od opisanego wyżej modelowego *modus procedendi*. Określenie przedmiotu skargi zostało przezeń „wymuszone” – bezcelowym z punktu widzenia toczącego się postępowania – wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia zarządzenia z 20 sierpnia 2014 r. Dopiero w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego w T. z października 2014 r., podtrzymanego przez Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z lipca 2015 r. zawarto informację, że skarżącemu nie przysługuje zażalenie na zarządzenie w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, dlatego też orzeczenie takie nie podlega uzasadnieniu.

3.6. Na gruncie stanu faktycznego poprzedzającego wniesienie analizowanej skargi konstytucyjnej Trybunał stwierdza, że kwestionowany przez skarżącego art. 394 § 1 k.p.c. nie był normatywną podstawą dwóch postanowień (wydanych odpowiednio przez Sąd Rejonowy w T. i Sąd Okręgowy w K.), z którymi skarżący wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych praw i wolności. Przepis ten nie determinował treści tych rozstrzygnięć. Nieuzyskanie przez skarżącego ostatecznego orzeczenia opartego na normie nieprzewidującej „procedury odwoławczej” co do zarządzenia sędziego w sprawie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych sprawia, że analizowana skarga nie odpowiada wymaganiom określonym w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w art. 64 ustawy o TK.

3.7. Powyższe przemawiało za odmową nadania dalszego biegu skardze – na podstawie art. 77 ust. 3 pkt 4 *in fine* ustawy o TK – ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Z przedstawionych wyżej powodów postanowiono jak w sentencji.